

Mystika hygieny

**András Cséfalvay (SK), Juraj Gábor (SK),
Tomáš Roubal (CZ), Anetta Mona Chisa –
Lucia Tkáčová (RO/SK), David Vojtuš (CZ)**

Mezinárodní kurátorský projekt představuje roli hygieny, péče o tělo a lidské tělesnosti a s tím spojené kulturní a sociální otázky v tvorbě současných umělců.

Ve svém heslu o hygieně v surrealistickém *Kritickém slovníku* (1929) Goerges Bataille napsal: „Muž, který si dře kůži třecí rukavicí, dokud zdravě nezčervená, jenž si čistí zuby americkou pastou nebo se po pravidelném cvičení sprchuje studenou vodou, si představuje, že tak koná čistě s cílem udržet se při dobrém zdraví. A to díky správně pochopené osobní hygieně, oné obdivuhodné výsadě tohoto století rozumu. ‚Mens sana in corpore sano‘ říkají latiníci... Je velmi nepravděpodobné, že by onen hladce oholený muž s pečlivě upravenými vlasy mohl nabýt podezření, že vlastně provádí magický rituál odpovídající tomu, že by se objevil s palicí či kopím v ruce po boku primitivních lidí...“ (Georges Bataille, *Dictionnaire – Hygiène*, v: *Documents* 1930, č 1., s. 44)

Lázně byly v době svého antického vzniku místem nejen hygienickým v novodobém slova smyslu, ale především místem komplexní očisty a regenerace jedince ve smyslu tělesném i psychickém. Tento pravzor ohromných římských lázeňských komplexů zcela nevymizel z mysli ani architektům, lékařům a politikům při stavbě jejich moderních analogií, které začaly vznikat i v severočeských městech kolem roku 1900. Estetika hygieny vyzařující na nás dodnes z architektury a výzdoby těchto historizujících a secesních staveb je něčím, co úzce souvisí s oním moderním kultem antického ideálu, který dobře vyjadřuje zbanalizovaný slogan „ve zdravém těle zdravý duch“. Ten nám v mnoha mutacích a podobenstvích neustále podsouvá i dnešní konzumní kultura a její vizuální reprezentace. Stručně řečeno, stejně jako se z našeho těla stala komodifikovaná oblast, na niž cílí řada produktů, zbožím se stalo i naše zdraví. Dnešní tělo je objektem obchodu. Chápání těla jako objektu, který můžete vlastnit a používat dle své kupní síly, bylo ostatně blízké i otrokářské antice. Koneckonců již citovaný Bataille tvrdil, že přesvědčení moderní společnosti o tom, že řada rituálních tabu a příkázání starých kultur byla ve skutečnosti přestrojená hygienická pravidla, je mylné a že naopak naše moderní hygiena může být jen další druh více či méně racionalizovaného tabu.

Současní umělci se této problematice ve svých pracích dotýkají velice často. A to v širokém spektru od konceptuálně pojatého a kriticky angažovaného díla až naopak po tvorbu, která se zajímá především právě o onu zmíněnou estetiku zdraví, těla a hygieny ve vztahu k současné vizuální kultuře. Právě tuto „výtvarnější“ oblast současného umění vztahujícího se k tématu představuje tento výstavní projekt. Celkový rámec projektu utváří site-specific instalace až na hranici architektury výstavy od slovenského umělce Juraje Gábora, která vychází z kurátorského konceptu v rovině mentální očisty a pracuje s jasně viditelnou symbolikou očisty vodou. Nosná dřevěná konstrukce pomyslně evokující vodní hladinu odkazuje k původnímu účelu budovy. Návštěvník proplouvá prostorem a ocitá se mezi nebem – skleněným stropem – a dnem. Síla dřevěných vln tkví v pravidelnosti a měkkosti vedoucí ke zklidnění mysli. Zároveň se jedná o architekturu, v níž jsou ostatní díla vystavena přímo na platformě a výsledná křivka zvlnění s nimi koresponduje. Mezi další zastoupené autory patří Tomáš Roubal prezentující se objekty vyrůstajícími z podlahy. Jeho dílo poukazuje na původní funkci lázní v rovině duchovní i fyzické relaxace, tedy na lázně jako místo setkávání a glosování aktuálních společensko-politických problémů, stejně jako je tomu v českých hospodách či kavárnách. Roubalovy objekty jsou tak ironickými až kritickými komentáři věnovanými naší geopolitické situaci. David Vojtuš ve svých objektech parafrázuje jeden z nejtypičtějších materiálů spojených s moderní hygienickou obsesí – průhledné plasty umožňující důslednou izolaci i snadnou očistu. V rámci jeho tvůrčí interpretace se ale tyto objekty stávají především dialogem mezi umělostí a organičností, tedy něčím, co je často spojeno i s pozicí lidského těla v „hygienickém“ prostředí. Anetta Mona Chisa a Lucia Tkáčová ve svých dílech reflektují napětí mezi symbolickou mocí objektů a jejich diverzí prostřednictvím chemických a biologických procesů. Vztah znaku a formy je zde konfrontován s neodvratnou organičností a tělesností, která nás pronásleduje po celý náš život s naším tělem. András Cséfalvay ve svém videu naopak k divákovi přistupuje především prostřednictvím svého spekulativního ohledávání kořenů dnešního vědeckými paradigmaty definovaného pohledu na svět. Vtahuje diváka do hry se zpochybněním jednoznačnosti předpokládaných faktů směrem k dialektické konfrontaci.

András Cséfalvay (*1986, SK)

Vědecké ohledávání a poznávání světa na straně jedné a jeho interpretace prostřednictvím umělecké tvorby na straně druhé jsou minimálně od doby Galilea Galileiho dvěma poli lidské zkušenosti, které se v profesích vědce a umělce ubírají značně odlišnými cestami. Pro Andráse Cséfalvaye se ale právě dějiny vědy staly jedním z důležitých inspiračních zdrojů jeho prací. Často se v nich zabývá otázkami epistemologie lidské kulturní zkušenosti. Jeho neustálý dialog s kořeny našich civilizačních paradigmat pramenícími v minulosti je často navazován prostřednictvím virtuální komunikace přímo s klíčovými historickými i fiktivními postavami. Ty jsou jako prostředek vyprávění leckdy oživeny prostřednictvím 3D počítačové animace a vystupují v rámci autorových videí – ať již se jedná o fiktivního intelektuálního dinosaura, křižáka Godefroye de Bouillon nebo Isaaka Newtona. Ověřování předpokladů, které je jedním ze zásadních nástrojů vědeckého uvažování, se v tvorbě Cséfalvaye mění ve spekulativní tázání směřované k naší vlastní kulturní paměti a jejím modelům uvažování. Tázání po podstatě lidského poznání, forem jazyka, jimiž je něco sdělováno, i toho, co je nevyslovitelné, se v jeho tvorbě, ať již jsou to videa, instalace či texty, neustále v různých podobách vrací. Bratislavský rodák András Cséfalvay je absolventem Vysoké školy výtvarných umění v Bratislavě, kde následně absolvoval i doktorské studium. Je laureátem Ceny Oskára Čepana za rok 2009.

Juraj Gábor (*1985, SK)

Zájem o netradiční vizuální obraz a prostorovou zkušenost jsou nosným prvkem díla Juraje Gábora, který pracuje s kresbou jako technickým médiem. Současně má silně vyvinutý cit pro kresbu jako záznamové médium pro zpřítomnění okamžiku. Volně přechází z plochy papíru do prostoru. Kresbu chápe jako nástroj pro záznam vnímání světa kolem nás jak po hmotné, tak duchovní stránce. K tomu mu dopomáhá studium filozofických textů a teorie umění. V posledních letech jej přitahují monumentální site-specific instalace. V roce 2015 realizoval Zrakovou pyramidu v Súlovských vrších na Slovensku. Zhmotnil renesanční teorii Leona Battisty Albertiho objektem zasazeným do krajiny, který rámoval výhled, ale také demonstroval teorii perspektivy. Vertikální gradace pro pražskou Galerii Kostka z roku 2016 zase tematizovala proměnlivé procesy vertikality a horizontality, kdy autor zdůraznil horizontálu a věci nad materiálním zobrazením. Fyzické stoupání diváka vytvářelo prostorovou zkušenost a možné uchopení duchovních vyšších sfér. Juraj Gábor se zajímá o člověka-diváka, jak pozoruje, vidí a vnímá jeho dílo. Volí proto výtvarná média v závislosti na daném prostoru a konkrétním problému. Podbazénová hala Oblastní galerie Liberec autorovi učarovala svou původní funkcí a inspirovala jej k uskutečnění dlouholetého uměleckého snu a záměru na vytvoření nosné platformy v podobě vodní hladiny, která se nese prostorem a vytváří situaci pomyslného „plavení se“ prostorem. Zůstat jen sám ve své hlavě, ve svém těle, pozorovat a zpřítomnit se – to je hlavní náplní Gáborovy instalace. Právě ona zvlněnost nám evokuje přepis nejen hmotného, ale i duchovního světa. Prostorová situace je připravena pro naše jiné zažívání výtvarného umění. Juraj Gábor je intermediálním umělcem volně se pohybujícím mezi kresbou, grafikou, videem, objektem, instalací a performancí. Vystudoval Ateliér prostorových komunikací+ Antona Čierneho na Vysoké škole výtvarných umění v Bratislavě.

Anetta Mona Chisa (*1975, RO) a Lucia Tkáčová (*1977, SK)

S otázkou hygieny je neoddělitelně spojena i řada sociálních konstruktů vážících se na její vývoj v oblasti politiky, moci, genderových rolí i institucionálních modelů. Řada momentů s tím souvisejících se vždy odrážela i v samotném tělesném procesu očisty a péče o sebe. Tvůrčí dvojice Anetta Mona Chisa a Lucia Tkáčová se ve své společné tvorbě, která trvá od roku 2000, dlouho zaměřovala především právě na otázky institucionální i genderové kritiky, i když především ve vztahu k fungování umělecké scény. Jejich práce, především videa a instalace, však i přes zásadnost a vážnost těchto témat nikdy nepostrádaly ironický nadhled a hravý přístup. V posledních letech získal jejich projev poněkud výtvarnější podobu, spojenou s využíváním hodnot forem a materiálů. I zde se ovšem neustále setkáváme s řadou diverzních strategií, spojených však často přímo s materiální podstatou děl – ať již se jedná o podobenství prezentované prostřednictvím různorodých chemických či biologických procesů, jako je například kvašení, či konceptuální vazbu materiálu na téma. Specifickou linií jejich tvorby jsou díla reagující na dvojedinou podstatu jejich společné práce. Obě umělkyně jsou absolventky Vysoké školy výtvarných umění v Bratislavě. Jsou laureátkami Ceny Oskára Čepana za rok 2006. Roku 2011 spolu s Ionem Grigorescu reprezentovaly Rumunsko v jeho pavilónu na 54. benátském bienále.

Tomáš Roubal (*1982, CZ)

Roubalova tvorba je založená na otevřené kritice společnosti. Autor je dobře rozpoznatelný specifickým rukopisem intermediální formy (kombinace kresby, malby, objektu), která je dobře pochopitelná bez dlouhého komentáře. V posledních letech jde převážně o kombinaci kovu, dřeva, keramiky, skla a stavebních materiálů, kdy jejich vzájemná nesourodost a brutalita, mnohdy zpracovaných těžkou svářečskou technikou, reaguje na zvyšující se sociální napětí (může např. jít o ironický komentář k migrační krizi či situaci v EU nebo o kritiku maloměšťáctví, konzumu a stále se zrychlujícího životního tempa). Autor balancuje na hraně plošného 2D a prostorového 3D média, které někdy oživuje přidáním zvukovým komentářem. Východiskem pro Roubalovu tvorbu zůstává kresba, a to především v její jasně čitelné lince. Autor v každém výstavním projektu z posledních let – České dioráma, Nevan Contempo v Praze, 2017; Hostilita, Altán Klamovka v Praze, 2018; Café Böhmen, NoD v Praze, 2018; nebo zde v Oblastní galerii Liberec, 2019 – poukazuje na znepokojení nad radikalizací společnosti a agresivitou doby. Dnes žijeme v situaci neustálého rozptylování se a v době pouhého kliknutí myši, které nás vtahuje do jiných světů. Právě proto Tomáše Roubala fascinují místa tradičního veřejného setkávání – hospody, kavárny, lázně, které ve svých dílech převádí do výtvarné formy pomocí karikatury. Jeho názor je přetaven do pochopitelných vizuálních sdělení. Roubal kreslí do prostoru své komentáře ke společensko-politickým událostem pomocí drátu, kovu a dalších na první pohled odpadních materiálů, což v místě bývalých lázní, místa setkávání pro relaxaci těla i ducha, může vyvolat až katarzní pocit očisty od permanentního tlaku a strachu společnosti vyvolávaného manipulacemi s informacemi. Tomáš Roubal vystudoval Ateliér volné grafiky u prof. Roberta Jančoviče na Vysoké škole výtvarných umění v Bratislavě.

David Vojtuš (*1989, CZ)

Naše vnímání prostředí jako „hygienického“ je často spojeno s určitými asociacemi povrchů, materiálů nebo i haptických či čichových podnětů. Zvláště od druhé poloviny 20. století je nezávadná čistota spojována s výskytem syntetických materiálů, jako jsou různorodé umělé hmoty. Často průzračné, měkké, a přitom omyvatelné plasty jsou neoddelitelnou součástí dnešního chápání hygieny. Izolují či oddělují hygienicky neslučitelné, umožňují snadné odstranění nečistot a současně svou poddajností nehrozí zraněním. Stal se z nich univerzální materiál moderní společnosti bazírující na důsledné hygieně ve smyslu obsedantní čistoty. Pro Davida Vojtuše jsou tyto materiály ale i něčím jiným. Jeho tvorba ve svých počátcích vychází z grafické a ilustrátorské práce, tedy něčeho, co pracuje s pigmenty, barvami a tekutinami, jako je tuš. Ve svém osobním radikálním přehodnocení zmíněných východisek začal pracovat s průhlednými plastovými materiály i jako se specifickou objektovou formou, často napouštěnou tekutinou. V jeho posledních pracích se ale znovu začala projevovat i jeho grafická zkušenost, když aplikuje tušový pigment do povrchu plastového materiálu. Ten se díky tomu stává i jakousi syntetickou paralelou tetované kůže. Ona neodbytná asociace měkkého plastu s lidskou tělesností se tím násobí do dvojznačné hry mezi umělým a organickým. David Vojtuš je absolventem Ústavu umění a designu Západočeské univerzity v Plzni a Fakulty umění Ostravské univerzity.